

DİL, DÜŞÜNCE VE MEDENİYET

Doç. İbrahim Gezer

Kamus namustur (C. Meriç).

Dilimin sınırları, dünyanın sınırlarıdır (L. Wittgenstein).

Türkçenin kurtuluşu, Türkiye'nin kurtuluşudur (O. Sinanoğlu).

Bir milletin kültürünün temel unsurlarından biri olan dil; insanların duygu, düşünce, istek ve arzularını anlatabilmeleri için kullandıkları sesler ve semboller dizgesidir. Dilin amacı, anlamların ortak paylaşımını ve anlaşmayı sağlamaktır. Dil, insanı diğer canlılardan ayıran ve insana özgü bir yetenektir. İnsan dilini toplumsallaşma süreci içerisinde öğrenirken, diğer canlılar dili kalıtımsal olarak elde ederler ve temel gereksinimleri için kullanırlar.

Dil ile düşünce arasında sıkı bir ilişki vardır. Dil olmadan düşünce olmaz. Düşünme, sessiz konuşmadır. Kişinin kendisiyle konuşmasıdır. İnsanlar ve toplumlar tarih boyunca ürettikleri kültür, medeniyet, bilim, düşünce ve felsefeyi kullandıkları dil aracılığıyla diğer insanlara ve sonraki kuşaklara aktarırlar. Bu alanlardaki ilerleme ve gelişmeler dili besler, dildeki ilerleme ve gelişmeler de bu sayılan alanları besler. Yani bilim ve düşünce bir taraftan kendi fonksiyonlarını yerine getirmek için vasıta olarak dili kullanırken, diğer taraftan da dilin zenginleşmesini sağlarlar. Bu anlamda karşılıklı bir etkileşim söz konusudur. Büyük medeniyetler mutlaka ya zengin bir dil üzerinden gelişmişlerdir ya da gelişme süreçleri içinde zengin bir dil yaratmışlardır. Bir insanın ya da toplumun dili ne kadar zengin ve üretkense dünyayı tanıması, algılaması, olay ve olgulara bakışı da o oranda zengin ve tutarlı olacaktır. Ludwig Wittgenstein'in "Dilimin sınırları dünyanın sınırlarıdır" sözü bu gerçeği ifade ediyor olsa gerektir.

Ortaçağda bilim dili Arapça idi ve farklı milletlere mensup Müslüman bilginler eserlerini Arapça yazıyorlardı. Bu yüzden Arapça bilim dili olarak çok gelişmişti. Avrupa'da ise bilim dili Latince idi ve Avrupalı bilginler eserlerini Latince olarak yazıyorlardı. Batı medeniyeti açısından aynı işlevi günümüzde İngilizce yerine getirmeye başlamıştır.

Bir dilin, bir medeniyet dili olarak farklı milletler tarafından kullanılması, o dilin gelişmesinde çok önemli bir etkiye sahiptir. Hem Arapça, hem de Latince gelişmelerini önemli oranda medeniyet dili olmalarına borçludurlar. Medeniyet ile medeniyet dili arasındaki ilişkiden sadece dil faydalanmaz, bu anlamda medeniyetlerde ortak dile çok şey borçludurlar. Bir medeniyet, milli dillerin yanı sıra ortak bir dil kullanmıyorsa, o medeniyetin yeterince gelişip, inkişaf etmesi mümkün olmayacaktır. Gerek İslam medeniyeti ve gerekse Batı medeniyeti gelişmelerini önemli oranda kullandıkları ortak dile borçludurlar. Her iki medeniyetin de en verimli ve en üretken dönemleri ortak dil kullandıkları dönemlerdir. Yine, her iki medeniyet de ortak dilden vazgeçtikleri tarihten itibaren duraklamaya ya da gerilemeye başlamışlardır. Benzer bir durum felsefeye karşı tutumda da kendini gösterir. Doğuda felsefeden kaçış, Batıda ise felsefenin sosyoloji gibi bazı alanların gerisine atılması benzer bir sonuca yol açmıştır. Sonuçta doğu uzun bir süredir, batı ise yaklaşık son 50 yıldır istisnalar hariç orijinal düşünür çıkaramamaktadır.

Avrupa'da Rönesans döneminin sonuna kadar Latince ortak dil olarak kullanılmakta, bilim adamları ve düşünürler eserlerini Latince olarak kaleme almaktaydılar. Bu durum, birbirlerini izlemelerini, eleştirmelerini, desteklemelerini, öncekilerinin mirasından istifade etmelerini kolaylaştırmakta idi. Descartes, Hobbes, Galilei ve daha birçok bilgin ve düşünür ayrı milletlerden olmalarına rağmen birbirleriyle tanışmış, tartışmış, birbirlerinden istifade etmiş ve birlikte kurmuşlardır batı düşünce ve medeniyetini. Doğuda benzer bir işlevi Arapça görmüştür. Türk olan Farabi ve İbn-i Sina, Arap olan İbn-i Rüşd, El-Kindi, Gazali ve Fars olan S. Şirazi, F. Attar, Ö. Hayyam, C. Afgani gibi bilginler eserlerini aynı dille kaleme almışlar ve birbirlerinin birikiminden istifade etmişlerdir.

Ancak, elbette ki, ortak dilin kullanılması, milli dillerin muhafazasını ve gelişmesini engellememelidir. Milli dil daha çok kültürün diliyken, ortak dil medeniyetin dilidir. Birincisi, kültürün, ikincisi ise medeniyetin gelişmesinin olmazsa olmaz şartıdır. Osmanlı döneminde edebiyatla ilgili eserler dışındaki çoğu eserler

Arapça yazılmıştır. Türkçe yazılan eserlerde ise yoğun bir şekilde Arapça ve Farsça kelimeler kullanılmıştır. Bu durum, Türkçe'nin bir dil olarak gelişimini olumsuz yönde etkilemiş ve geciktirmiştir. Kültürel temaslar sonucu diller arasında kelime alışverişi kaçınılmazdır. Yüzde yüz saf dil ancak ilkel toplumlarda olabilir. "Pratiği yürüyenler belirler" realitesinin bir gereği olarak, özellikle bilim, düşünce ve teknolojide önde giden milletlerin ya da medeniyetlerin kullandıkları diller diğer dilleri belirli oranlarda etkiler. Bu kaçınılmazdır. Fakat ana dili boğacak ölçüde yabancı kelime girmesine müsaade etmek bir dilin gittikçe yok olmasına yol açacaktır. Bu durumda yapılması gereken, ihtiyaç duyulduğunda toplumsal gerçeği ve dilimizin özelliklerini dikkate alarak yeni kelime ve terimler üretmektir.

Cumhuriyetin ilk yıllarında Türkçe, Arapça ve Farsçanın etkisinden kurtarılmaya çalışılmış, ancak yeni kelime ve terim üretmede gerekli gayret gösterilemediği için bu seferde dilimiz yoğun bir şekilde İngilizce ve Fransızcanın etkisi altına girmiştir. Bazı Arapça ve Farsça kelimelerin ayıklanıp yerine Türkçe kelimeler konulması amacıyla başlatılan bu girişim, İngilizce ve Fransızca kelimelerin dilimize doluşmasıyla sonuçlanmıştır. Bu anlamda dilin sadeleşmesi açısından bir değişiklik olmamıştır. Tarihte kültürümüzün dili olan Türkçe ile medeniyetimizin dili olan Arapça arasında sağlıklı bir denge kurmayı başaramadığımız gibi bugün de anadilimiz olan Türkçe ile uluslar arası bir dil haline gelen İngilizce arasında olması gereken dengeyi kuramıyoruz.

"Dilin büyüüp gelişmesi, işlevini tam olarak yapabilmesi için yapılması gereken şudur: Günlük dilde konuşulan kelimelerin Türkçesi varsa onun yerine kullanılan yabancı dil tasfiye edilmelidir. Eğer yoksa ve o yabancı kelime asırlardır milletin dilinde kullanılıp benimsenmiş, çağrışım yaptıracak duruma gelmiş ise buna dokunulmamalıdır. Dilde bulunan her yabancı kelimeyi atıp bunun yerine, dilde bulunmayan kelime yaparsanız, nesiller arası kopukluk denilen kültür hastalığı ortaya çıkacaktır. Ancak, bilim terimlerinin durumu farklılık arz eder. Bilimsel terimler mutlaka ana dille ifade edilmelidir. Çünkü derin düşünmenin odak kelimeleri bilimsel terimlerdir" (N. Öner, Felsefe Yolunda Düşünceler, 1995).

Milli dilin gelişmesinin önündeki engellerden biri de yabancı dille öğretimdir. Ülkemizde yabancı dilde eğitim adeta bir moda şeklinde yayılmaya başlamış ve hatta anaokullarına kadar inmiştir. Yabancı dille öğretimin zararlarını tartışırken şimdi çok daha kötüsü olan yabancı dille eğitimle karşı karşıyayız. Anaokulundaki çocukların bile yabancı dille eğitim yaptığı bir ülkenin milliliğinden ya da bağımsızlığından bahsetmek oldukça zordur. Bu hususta Ord. Prof. Dr. Aydın Sayılı şu tespitte bulunur (Öner, 1995 a.g.e): "Düşünce ve çağrışım faaliyetlerinde bir yabancı dil aracılığına başvurmak, bir milletin millet olarak yükselmekten umudunu kesmesi, yüksek uygarlık düzeyine yürümek amacıyla vazgeçmesi ve tarihin akışında olsa olsa geri saflarda kalmaya peşinen rıza göstermesi anlamına gelir".

Zengin ve gelişmiş bir dil olmazsa derin düşünme ve bilim yeterince yapılamaz. Derin ve yaratıcı düşünme ise, ancak ana dille mümkündür. Tabii ki, "yabancı dil öğretimi" ile "yabancı dilde öğretim" birbirine karıştırılmamalıdır. Bunlar tamamen birbirinden farklı şeylerdir. Bir millet için yabancı dil öğrenmek ne kadar olumlu ve gerekli bir şey ise, yabancı dilde öğretim o kadar olumsuz ve zararlı bir şeydir. Yabancı dil öğrenmek için yabancı dilde öğretim şart değildir. Eğer bu güzelim ülke, tarihsel iddia ve hedeflerinden vazgeçmediyse, bir milleti sömürgeleştirmenin en etkin yolu olan yabancı dilde öğretim çılgınlığından vazgeçmelidir. Zira dil, bir milletin onuru ve geleceğidir. Medeniyetten vazgeçtik, bari ciddi bir kültürümüz olsun.

(20.02.07)

[<http://www.haber10.com/makale/6275/>]